

Alweer een blad

Groniek in 1967

Wie terug in de tijd wil gaan, moet zijn ankers in geuren zoeken. Voor de periode van de oprichting van *Groniek*, nu veertig jaren geleden, is dat niet bepaald een madeleine in de thee gedoopt. Op zoek naar de verloren tijd stijgt eerder de lucht van drukinkt en van nagellak op. De stencilmachine was – naast de grote mond – het wapen van mijn generatie. Van het daarmee vervaardigde ‘drukwerk’ kreeg ieder erg vieze handen en sommigen een schoon geweten. Bij het opmaken van de teksten werd je, als je een niet al te vaardige typist was, bedwelmd door de aceton in de nagellak. Met die lak konden tikfouten op het moedervel hersteld worden. Opgespannen op de afdruckmachine was elk origineel een waar kunstwerk in wit, zwart en rood. Het wonder voltrok zich vervolgens: er rolden vellen papier uit met een leesbare tekst. Daarvoor moest wel met souplesse en regelmaat de slinger van het werktuig aangezwengeld worden. Al gauw kregen we de beschikking over de ongehoorde moderniteit van de elektrische aandrijving van de verspreider van ons vrije woord. Er kwam zelfs een aftastapparaat, waarmee afbeeldingen op stencil konden worden gebrand. De oudste afleveringen van *Groniek* zijn er mee ‘geïllustreerd’.

De tweede geur die bovenkomt, is die van tabak. Iedereen rookte: thuis, op vergaderingen en tijdens colleges! In een golvende blauwgrijze sluier ontwaart het geheugen de lucht van zwaar gesauste pijptabak. Als verwoed stoker van MacBaren kon het je bij het binnentreden van het stamcafé van de geschiedenisstudenten gebeuren dat Henk Wolthoorn – de uitbater en naamgever van het etablissement aan de Kromme Elleboog in de Groninger binnenstad – je in zijn onnavolgbaar brommende Stadsgronings toevoegde: ‘Ommo, dou dei old routhörn oet; kriegst ’n segoar van mie.’ De belangrijkste roethoornblazer van mijn generatie was ik overigens niet, dat was Jan Pieter Janzen. Hij was ook de drijvende kracht achter *Groniek*. In café Wolthoorn en in zijn woninkje aan de Verlengde Frederikstraat zijn bij tabakswalm en glazen bier – de derde geur – veel meer mooie plannen gesmeed, die door zijn volharding soms werkelijkheid werden.

De ruimte waar het allemaal begon was de koffiekamer van het ‘Phi-

lologisch-Historisch Instituut', ten oosten van het Academiegebouw. De hoofdingang van 'Het Instituut' was aan de Oude Boteringestraat, maar wij gebruikten het poortje aan de Broerpleinzijde. Aan de achterkant van het gebouw was gelijkvloers het bureau van de Faculteit der Letteren gevestigd: één kamer en een paar personeelsleden en – heel belangrijk – een stencilapparaat. Daarboven de collegezaal annex bibliotheek Middeleeuwen en daar weer boven de zaal Geschiedenis na de Middeleeuwen. Aan de Oostzijde van het gebouw huisden de Neerlandici en dan waren er nog wat kleinere zaaltjes, die gebruikt werden voor de academische M.O. opleidingen in de talen en de geschiedenis. Het hart van het gebouw werd gevormd door de koffiekamer, een soort minikantine waar juffrouw Essing de scepter zwaaide en iedereen – student of hoogleraar – inzette voor de oplossing van haar kruiswoordraadsels en het aanhoren van haar bevindelijke vermaningen. Neerlandici en historici ontmoetten elkaar daar en later op de avond in de cafés in de binnenstad.

In 1966 veranderde de wind. Boven de fietsenstalling van het Filologisch-Historisch Instituut hing sinds jaar en dag een gelakt mahoniehouten bord met witte gepenseelde letters boven de gegalvaniseerde stalen rekken: 'Verboden voor studenten'. Begin 1966 werd daar met witkalk boven gekwast: 'Alleen voor fietsen'. In die sfeer werd het blaadje *Bril* geboren, ergens in 1966. De redacteurs en de schrijvers waren studenten Nederlands en Geschiedenis. De kleur van de omslag van het blad was rood-zwart. Dat was mijn kleine programmatische bijdrage: de anarchistische tinten. Inhoudelijk was het '*Werkschrift voor snobs*', zoals de ondertitel luidde, een allerzonderlingst ratjetoe van laatpuberale ontboezemingen. Het formaat was opvallend: A5 in *landscape*. Behalve in het oog springend was dat ook praktisch. Je kon twee bladzijden op één stencilmoedervel typen en na het afdrukken de pagina's doormidden snijden. Het leggen en nieten was een heel gedoe. Het stencilen gebeurde – zonder dat Het Hoofd van de Facultaire Dienst dat wist – op het apparaat van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte. Jan Pieter Janzen – we noemden hem soms JP – had een goed contact met de administratieve krachten op het Bureau, die net als hij uit het Heitelân afkomstig waren. Het papier hebben we deels zelf betaald, maar het semi-illegale van de onderneming vonden we wel aangenaam. In totaal zijn er vier nummers verschenen. *Bril* gold een beetje als luis in de pels van het officiële blad voor studenten in Groningen *Der Clercke Cronike*. De *Haagse Post* noemde ons, tot onze onuitsprekelijke trots, in de aflevering van 28-10-1967 de 'downputter' van de *Clercke*. Het aangekon-

digde kerstnummer van 1967 is er niet meer gekomen: we kregen het te druk met allerlei activiteiten op het nieuwe Instituut voor Geschiedenis, waaronder het maken van een huisorgaan: *Groniek*. Maar zonder het rare werkschrift voor snobs was *Groniek* er nooit gekomen. We hadden geleerd hoe je een blad letterlijk helemaal zelf moest maken en verspreiden. En we genoten ervan.

De tweede voorouder van het illustere Groninger Historisch Tijdschrift is te vinden in de serie publicaties die verschenen naar aanleiding van een congres over 'Het Anarchisme' in het voorjaar van 1967. De Organisatie van Studenten in de Geschiedenis (OSGN) was toentertijd een bundeling van de historische studentenverenigingen in de Nederlandse universiteitssteden. Elk van die verenigingen organiseerde beurtelings jaarlijks een toogdag met thema. In overeenstemming met de gisting der tijden had Nijmegen in het voorjaar van 1966 een congres over 'De Monarchie' georganiseerd. Voor het daaropvolgende jaar was Groningen aan de beurt. Hoe overtreff je een voorganger, die het koningshuis ter discussie stelt? Het toeval wilde dat het bestuur van de Groninger vereniging van geschiedenisstudenten - het G.H.D. Ubbo Emmius - dat het komende OSGN-bestuur moest samenstellen een overlap kende met de kring rond het pseudo-libertaire blaadje *Bril* in de persoon van JP. Mijn voorstel om het jaarlijkse congres van geschiedenisstudenten in Nederland het thema 'Anarchisme' mee te geven kreeg een respons, die een jaar te voren nog ondenkbaar was geweest. Merkwaardig hoe iemand zo snel van de marge voor even in de voorhoede belandt.

JPJ en ik vormden met Gees van der Plaat en Carla Merkelbach het OSGN-bestuur 1966-'67. Het driedaagse congres in maart 1967 werd gehouden in het gebouw van de Rijkskweekschool aan de Verzetsstrijderslaan. De directeur, Anne Hoekstra, kwam uit de libertaire en antimilitaristische hoek (hij zou later mijn schoonvader worden). Het congres in zijn gebouw ging vergezeld van een tentoonstelling met materiaal uit het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en het Domela Nieuwenhuismuseum. Rudolf de Jong, het hoofd van het Kabinet Anarchisme van het IISG, richtte de expositie met enige assistentie van mij in. Het was het begin van een levenslange vriendschap. De opening van de tentoonstelling was curieus. De net uit Londen overgekomen opvolger van de aartsconservatieve hoogleraar Van Winter, Ernst Kossmann, drukte op de aan-knop van mijn Grundig-recorder, waarop de hymne van de Confederaçion Naçional del Trabajo luid weerklonk: 'Alta la bandera revolucionaria'. De verbazing was

van zijn gezicht te lezen. Maar zijn welwillendheid was groot: hij verzorgde ook de openingslezing van het congres. Dat daarin met milde ironie de draak werd gestoken met al te hoogdravende utopische gedachten ontging me toen deels. Bij de anarchisme-tentoonstelling hoorde een begeleidend boekwerkje met een catalogus, bronteksten en afbeeldingen. Rudolf de Jong en ik verzorgden de teksten, 'samenstelling en verzorging: jan p janzen.' Het boekje was 'tevens ekstra-nummer van BRIL, werkschrift voor snobs'. Tijdens het congres verscheen ook nog een gestencild blaadje, dat we met enige zelfspot *Het Vuistje* hadden gedoopt. Het was een verslag van de gehouden zittingen en een collage van perscommentaren op het congres. Jan Pieter heeft zich de vingers blauw getikt die dagen. De laatste publicistische ervaring die we opdeden voor het verschijnen van *Groniek* was het bezorgen van de teksten van de lezingen en de discussies van het congres die in het najaar van 1967 verschenen als *Anarchisme, een miskende stroming*, bij Van Gennep in Amsterdam.

De OSGN-activiteiten werden door een vrij vaste groep Groningse geschiedenisstudenten ondersteund. Uit die kring kwam ook de eerste generatie redacteurs van *Groniek* voort. Maar het was niet alleen het plezier in het organiseren van dingen en het maken van 'drukwerk', dat het voortraject van dat blad vormde. Even belangrijk was het voorzichtig groeiende studentenprotest. Het Philologisch – Historisch Instituut raakte overbevolkt met studenten van de geboortegolf. Voor de opleiding Geschiedenis was dit des te klemmender omdat ook de M.O.-opleiding groeide en deze van dezelfde faciliteiten gebruik moest maken als de academische studenten. Het eerste actiepunt dat we als geschiedenisstudenten naar voren brachten bij de hoogleraren Jonkkees en Waterbolk, die na het vertrek van Van Winter de scepter zwaaiden - Kossmann zat nog in Londen - was de eis voor een betere huisvesting. De beide hoogleraren hebben bij de universitaire hoogwaardigheidsbekleders de kracht van het studentenprotest nogal overdreven. In september 1967 kregen we een eigen Instituut voor Geschiedenis aan de Heresingel 13, al gauw uitgebreid met dependances. Dat eigen gebouw was beslissend voor de verdere groei van een 'stamgevoel' bij opleiders en studenten. Bij de studenten ontstond een rudimentaire vertegenwoordiging in de zogeheten 'studiecommissie, zetelend in de stencilkelder naast de koffiekamer. Deze 'studiecommissie' was ontstaan in het najaar van 1966 ter voorbereiding van een landelijke OSGN-studiedag in december in Groningen over de toestand van het academische onderwijs in de geschiedenis in ons land. Onze studiecommissie was samengesteld

uit een vertegenwoordiger per werkgroep van geschiedenisstudenten in Groningen, zowel M.O.-ers als academische studenten. Voor mij was de studievereniging een uitvloeisel van hoogdravende anarcho-syndicalistische gedachten, voor anderen was het een praktische manier van zelforganisatie om een aantal concrete problemen op te lossen. En die waren er. We hadden bijvoorbeeld een bibliotheek geërfd uit het tijdperk Van Winter, waar werken van de Romeinen en linkse evenknieën gewoerd waren. De M.O.-studenten die academisch verder wilden studeren moesten een krankzinnige hoeveelheid Latijn verteren. De eerste nummers van *Groniek* waren het platform voor debatten over zulke kwesties, totdat het radensysteem van Kossmann (neer- en opgelegd in zijn Grondwet) het podium voor het Instituutsdebat naar de vergaderingen verlegde. Behalve strijdorgaan was *Groniek* aanvankelijk ook bedoeld als een gewoon mededelingenorgaan voor het snelgroeijende Ubbo Emmius.

Achteraf lijkt het allemaal nogal logisch: voeg een groep enthousiaste, soms ideologisch bevlogen blaadjesmakers en een groeiende opleiding die een eigen zelfstandige organisatie en een gebouw krijgt bij elkaar en voilà: een huisorgaan. De naam die ik bedacht had, was wat dubbelzinnig: het moest een kroniek voor de Groninger geschiedenisopleiding zijn met als onderliggende functie die van breekijzer. Die rol heeft het blad niet gespeeld, gelukkig maar. Het wonderbaarlijke is dat het blad in een heel andere vorm en functie nog steeds bestaat. Spijtig dat de man achter de oprichting van *Groniek* stak, Jan Pieter Janzen, dit jubileum niet meer mag meemaken.

BOEKHANDEL GODERT WALTER

**Duitse boeken
voor
Duitse prijzen,
en snel
leverbaar.**

Op onze website
www.godertwalter.nl
kunt u de nieuwste Groningana-
uitgaven zien en bestellen;
ook heeft u toegang tot grote
bestanden van leverbare Duitse
en Nederlandse boeken.

Architectuur

Het grootste assortiment architectuur- en stedenbouwboeken in het noorden

Literatuur

Nederlands, Engels, Duits

Kunst

O.a. De Ploeg, fotografie en boekgeschiedenis

Groningana

Geschiedenis

Judaïca

Oude Ebbingestraat 53

9712 HC Groningen

T: 050-312 25 23

E: info@godertwalter.nl

www.godertwalter.nl

